

вправ. Викладач повинен пам'ятати, що виховання характеру студента є важливою стороною формування співака-актора, а, отже, при необхідних умовах і методах навчання можна покращити або змінити необхідні для співу риси характеру, перш за все, індивідуально-психологічну особливість творчої особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Павлов И.П. Полное собрание сочинений / Павлов И. – Т. III, кн. 2-я. – М. – Л.:, изд. АН СССР, 1951– С.103.
2. Павловские клинические среды, т. II, – М. – Л.:, изд. АН СССР, 1954. – 382 с.
3. Павлов И.П. Полное собрание сочинений/ Павлов И. – Т. III, кн. 2-я. – М.–Л.:, изд. АН СССР, 1951.– С.269.
4. Дружинин В.И. Психология общих способностей / Дружинин В.И. – СПб.: Питер Ком., 1999. – 368 с.
5. Леонтьев А.А. Психология общения / Леонтьев А.А. – М.: Смысл, 1997. – № 2. - 365 с.
6. Ломов Б.Ф. Психологические проблемы деятельности в особых условиях / Ломов Б.Ф. – М.: Наука, 1985. – 232 с.
7. Медушевский В.В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки / Медушевский В.В. – М.: Музыка, 1976. – 97 с.
8. Костюк А.Г. Музыкальное восприятие как предмет комплексного исследования :[сб. ст./ Костюк А.Г.]. – К.: Муз.Украина, 1980. – 126 с.

УДК 37.036

ДІАГНОСТИКА РІВНІВ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ АРТ-ТЕРАПІЇ

Дутчак У.В., аспірант

Київський національний університет культури і мистецтв

Статтю присвячено аналізу критеріїв і рівнів професійної підготовки студентів мистецьких вищих навчальних закладів до естетичного виховання підлітків з використанням арт-терапії, а також аналізу результатів діагностики їхньої підготовки, на основі яких зроблено висновок про необхідність та доцільність впровадження в навчальний процес спецкурсу, що передбачає застосування арт-терапевтичних технологій.

Ключові слова: естетичне виховання, арт-терапія, професійна підготовка.

Дутчак У.В. ДИАГНОСТИКА УРОВНЕЙ ГОТОВНОСТИ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ИСКУССТВ К ЭСТЕТИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ ПОДРОСТКОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ АРТ-ТЕРАПИИ / Киевский национальный университет культуры и искусств, Украина.

Статью посвящено анализу критериев и уровней профессиональной подготовки студентов ВУЗов искусств к эстетическому воспитанию подростков с использованием арт-терапии, анализу результатов диагностики их подготовки, на основе которых сделано выводы о необходимости введения в учебный процесс спецкурса, в котором предусмотрено использование арт-терапевтических технологий.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, арт-терапия, профессиональная подготовка.

Dutchak U.V. THE DIAGNOSTICS OF READINESS OF STUDENTS OF ART HIGH EDUCATIONAL SCHOOLS FOR AESTHETIC UPBRINGING OF JUVENILES BY MEANS OF ART-THERAPIES / Kyiv national university of culture and arts, Ukraine.

The article is devoted to the analysis of the criteria and the levels of the professional training of students of art high educational schools for aesthetic upbringing of juveniles by means of art-therapies. The author drew a conclusion about the expedience of using of art-therapy-technologies in professional training of future teachers of aesthetic upbringing.

Key words: aesthetic upbringing, art-therapy, professional training.

Актуальність. Сьогодні в науковій літературі поширюється думка про те, що зростає потреба в таких спеціалістах, які б були професійно мобільні, відкриті до сприйняття нової інформації, її переосмислення та застосування, до постійного самовдосконалення з метою підтримання конкурентоспроможності на ринку праці. Це стосується представників усіх професій та сфер діяльності. Проте в освіті виникає ще одна вимога, яка має стати частиною професійної підготовки майбутніх педагогів. Це набуття психотерапевтичних знань та вмінь, що зумовлено зростанням психічної напруги вчителів та учнів, емоційною та розумовою перевантаженістю, негативними переживаннями, швидким темпом життя, інформаційною перенасиченістю та психологічним кліматом у суспільстві загалом.

Розв'язання цих проблем учені вважають важливим перспективним напрямом розвитку нових технологій та підходів до професійної освіти. Саме принципи збереження здоров'я всіх учасників освітнього процесу, на яких мають ґрунтуватися педагогічні технології професійної підготовки майбутніх педагогів, стають основою вирішення важливих освітньо-виховних питань.

Реалізацію актуальних завдань, які стоять перед професійною педагогікою, можна вирішувати, створюючи нові методики та технології підготовки майбутніх спеціалістів. Нами запропоновано введення в процес професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів елементи арт-терапевтичних технік, що вже обґрунтовувалося в попередніх статтях.

Аналіз останніх досліджень. У попередніх наших статтях аналізувалося сучасні наукові підходи до естетичного виховання, зокрема біосоціального, герменевтичного, інформаційно-технологічного, синергетичного, було визначено потребу інтегративного поєднання наук у нових методиках естетичного виховання, які б розглядали людину у біологічному, цивілізаційному, багатокультурному та інших контекстах. Було проаналізовано поняття арт-терапії, доведено доцільність застосування її гуманістичного напрямку в педагогічному процесі, визначено, що вона сприятиме вирішенню педагогічних завдань і цілей. Арт-терапію, зокрема такі її види, як музична терапія, танцювальна та художня (образотворча), було розглянуто як один із засобів естетичного виховання, з'ясовано ключові позиції стосовно застосування її в даній сфері та основні аспекти, важливі для естетичного виховання в педагогічному процесі. Ми дійшли висновку про комплексний вплив арт-терапії на особистість та організм людини. Саме завдяки йому здійснюється інтеграція компонентів сенсорної системи (зорової, слухової, рухової і тактильної). Це, на нашу думку, є запорукою гармонійного розвитку особистості, формування цілісних уявлень і знань, позитивного впливу на психологічний стан учнів.

Метою цієї статті є визначення критеріїв та рівнів професійної підготовки студентів мистецьких вищих навчальних закладів до естетичного виховання підлітків з використанням арт-терапії та аналіз результатів діагностики рівнів їхньої підготовки.

У науковій літературі знаходимо перелік численних вимог до суб'єкта професійної педагогічної діяльності, які стали основою наукових поглядів щодо суті педагогічного професіоналізму:

- досягнення високого рівня психолого-педагогічних та науково-предметних знань, умінь, культури та моральності педагога, що забезпечує підготовку молодого покоління відповідно до соціальних вимог та потреб [1];
- реалізація у практичній педагогічній діяльності індивідуально-неповторна комбінація професійно-значущих особистісних якостей, здібностей, знань, умінь і навичок вчителя [2];
- наявність цілісного інтелектуального, емоційного, дієво-вольового утворення в структурі особистості вчителя, що визначає напрями його педагогічної діяльності; синтез фундаментальних знань, умінь, здібностей, усвідомлених соціально-особистісних позицій, ціннісних орієнтацій та духовно-практичних якостей особистості [3];
- соціально-обумовлена розгалужена система загальнопрофесійних вимог та характеристик у поєднанні із спеціально-предметними, що має відображати норми і цінності культури професійно-педагогічного середовища, накопичений науково-теоретичний та практично-методичний професійно-педагогічний досвід, який відповідає суспільним ідеалам, пріоритетам, настановам та трансформується у систему підготовки та перепідготовки вчителя [4].

З наведеного вище випливає, що педагогічний професіоналізм є складним поняттям. Воно включає відповідні знання, вміння та навички, певних психологічних утворень, які дають змогу досягти психологічної готовності до педагогічної діяльності, усвідомленого ставлення до неї, а також високого рівня культури, розвинутої емпатійності та відчуття відповідальності.

Ґрунтуючись на вимогах до професійної підготовки майбутніх педагогів, які проаналізовано в численних наукових джерелах, ми розробили критеріальну структуру їхньої підготовки.

При цьому, ми спиралися на словникове трактування терміна «критерій» як підставу для оцінювання, визначення або класифікації чогось, та на основні вимоги до критеріїв. У науковій літературі серед них

виділяють такі: об'єктивність, відображення найістотніших моментів явища, його типових сторін, чітке стисле формулювання, відображаючи те, що вимірює дослідник.

Таким чином, ми встановлюємо критерії, на основі яких можна визначити рівень професійної підготовки студентів мистецьких вищих навчальних закладів до естетичного виховання підлітків за умов використання арт-терапії. Визначені нами критерії характеризуватимуться певними показниками, рівень розвитку яких у студентів і стане підставою для встановлення рівня їхньої професійної підготовки.

Нами було визначено критерії готовності студентів на основі аналізу підготовки студентів до естетичного виховання та наукових джерел з питань професійної підготовки майбутніх вчителів. Серед них ми виділили такі, які відображають теоретичну, практичну та особистісну готовність до визначеної діяльності.

Отже, теоретичну готовність до естетичного виховання з використанням арт-терапії відображує когнітивно-пізнавальний критерій. Його показниками є: а) глибина знань змісту естетичного виховання; б) ступінь розуміння терапевтичного потенціалу мистецтва; в) повнота знань з методики застосування засобів арт-терапії в естетичному вихованні учнів.

Практичну готовність відображує творчо-діяльнісний критерій, його показником є вміння організувати естетично-виховний процес із використанням арт-терапії.

Особистісну готовність студентів до естетичного виховання з використанням арт-терапії відображують такі критерії: а) емоційно-чуттєвий, показником якого є емпатійне ставлення до мистецтва та емоційно-чуттєве його сприйняття; б) особистісний, показниками якого є: застосування арт-терапії для поліпшення власного самопочуття та особистісна спрямованість на здійснення естетичного виховання підлітків з використанням арт-терапії

Для діагностики готовності студентів за кожним показником критеріїв потрібно визначити рівні розвитку цих показників. Визначаючи рівні готовності студентів, ми спиралися на поширену в наукових джерелах тривірневу систему оцінки. Таким чином, ми виділили низький, середній та високий рівні готовності.

Для когнітивно-пізнавального критерію низький рівень готовності студентів до естетичного виховання підлітків засобами арт-терапії характеризується низьким рівнем знань стосовно естетичного виховання та арт-терапії, фрагментарним володінням інформацією з даного предмета, браком вміння оцінити терапевтичний потенціал творів мистецтва та незнанням арт-терапевтичних методик, обмеженістю понятійного апарату. Середньому рівню властивий певний рівень знань з предмета (проте, недостатнього для ефективного здійснення процесу естетичного виховання з використанням арт-терапії), вміння виявити художні твори з терапевтичним потенціалом (однак лише поверхневий аналіз їх, поверхнєве знання арт-терапевтичних технологій, обмежені знання з методики естетичного виховання, які не виходять за рамки поданого на лекціях матеріалу). Високий рівень характеризується глибиною засвоєння та усвідомлення знань з естетичного виховання та арт-терапії, творчим підходом до використання їх. Цей рівень передбачає вільне володіння понятійним апаратом, високий рівень вміння аналізу творів мистецтва та їхнього естетичного та арт-терапевтичного потенціалу, досконале знання арт-терапевтичних технологій та методики їх застосування.

Що стосується характеристики рівнів показника творчо-діялісного критерію, то низький рівень проявляється як нездатність ефективно організувати естетично-виховний процес з використанням арт-терапії, невміння вдало добрати художні твори з естетично-виховною метою та для терапевтичних цілей при низькому рівні їхнього аналізу. Середній рівень розвитку цього показника у студентів свідчить про певні вміння з організації зазначеного естетично-виховного процесу (проте не виявляється структурна чіткість його побудови, нечітко визначено цілі та засоби для їхнього досягнення), про вдалий добір художніх творів за відсутності глибокого аналізу та логічних висновків після роботи з учнями (бракує завершеності цілісності навчальних завдань), а також про невисоку самостійність мислення та частково-творчий підхід до виконання завдань. Високому рівню розвитку притаманні вміння зрозуміло і логічно вибудувати естетично-виховний процес, вдалий вибір навчально-виховних та творчих завдань, художніх творів, визначення їхніх естетичних та терапевтичних особливостей (відповідно до потреб групи чи окремих учнів), вміння робити висновки, прогнозувати результат і планувати логічне продовження навчально-виховного процесу. Цей рівень передбачає оригінальність вирішення педагогічних завдань, високу творчу активність, творчий підхід до побудови власної педагогічної діяльності в даній сфері.

Емоційно-чуттєвий компонент, показником якого є емоційне ставлення до мистецтва та емоційно-чуттєве його сприйняття на низькому рівні розвинутої останнього у студентів, передбачає низький рівень емпатійності, низький рівень емоційного відгуку на мистецтво, відсутність синестезійно-асоціативних зв'язків у мистецтві, між різними його видами, невміння розповісти учням про власні естетичні враження та відчуття. Середній рівень характеризується достатньою емпатійністю в сприйнятті

деяких видів мистецтва, використанням аналогій та асоціацій, недостатнім вмінням пояснити власні емоції, досягненням певного емоційного контакту з учнями. Високий рівень передбачає високорозвинуту сферу емоційно-образного та асоціативного мислення, тонке відчуття емоційного колориту художніх творів різних видів мистецтва, вміння досить точно описати власні переживання, досягати емоційного контакту з учнями та створювати належну навчальну атмосферу, яка сприятиме ефективному вирішенню завдань естетичного виховання та забезпеченню певного терапевтичного ефекту.

Низькому рівню особистісного критерію притаманна низька мотивація до естетико-виховної та педагогічної діяльності, майже повна відсутність активності та ініціативності, інтересу до навчання, байдуже ставлення до терапевтичного потенціалу мистецтва, небажання та невміння застосовувати арт-терапевтичні методики з метою поліпшення особистого самопочуття. Середній рівень виявляється у достатній активності та інтересі до застосування арт-терапії у власних цілях та з естетично-виховною метою учнів, достатньому прагненні до самореалізації в обраній професії. Високий рівень готовності за даним критерієм передбачає високу зацікавленість естетико-виховною діяльністю з використанням арт-терапії як у педагогічних, так і в особистих цілях, стійке прагнення до самореалізації та самовдосконалення. Спостерігаються висока вмотивованість педагогічної діяльності та професійна спрямованість на її здійснення, потреба та зацікавлення в творчих підходах до педагогічної діяльності, зокрема в застосуванні арт-терапевтичних методик у процесі естетичного виховання, вмиле використання таких методик на практиці. Властиві самостійність та обґрунтованість суджень, рішень та висновків.

Згідно з описаними критеріями та їхніми рівнями, здійснювалася діагностика рівнів готовності студентів мистецьких навчальних закладів до естетичного виховання підлітків з використанням арт-терапії. З цією метою ми використовували анкети, тести та творчі завдання, бесіди, контрольні роботи. Зокрема:

- 1) за показниками когнітивно-пізнавального критерію - анкетування, контрольні роботи (1-й показник), бесіди (2-й показник та 3-й показник), тестування (самооцінка за всіма показниками) ;
- 2) за показниками творчо-діяльнісного критерію - контрольні роботи, бесіди, моделювання педагогічних ситуацій, тестування, творчі завдання;
- 3) за показниками емоційно-чуттєвого критерію - творчі завдання, бесіди, спостереження, тестування;
- 4) за показниками особистісного критерію - бесіди, анкетування, інтерв'ювання, тестування, самоспостереження.

Крім того, було використано запропоновані науковцями психодіагностичні методики, які необхідні під час досліджень в естетичній сфері, зокрема при застосування арт-терапії. Згадана діагностика має поліфункційний характер та дає змогу дослідити такі об'єкти в естетичному вихованні, які відображують поліхудожній розвиток особистості, мотивацію, художньо-естетичні потреби й інтереси, значення і дієвість педагогічних, терапевтичних та художньо-естетичних впливів на студентів. Завдяки діагностиці, як вважають Т.Баришева [5] та С.Тунік [6], можна відстежити динаміку змін у їхньому розвитку та рівнях готовності, способи опрацювання та інтерпретації інформації, доцільність застосування певних методів у навчально-виховному процесі.

Проаналізувавши результати діагностики, ми виявили таке:

1. Рівень розвитку студентів згідно з показниками когнітивно-пізнавального критерію є переважно низьким. Це впливає з того, що знання студентів з мистецтва зводиться лише до вузького кола їх спеціалізації (студенти, які навчалися як хормейстери є компетентними лише в хоровій музиці, студенти-піаністи - у фортепіанній музиці тощо). Поверхневими є знання змісту естетичного виховання. Низьким був рівень орієнтування у творах інших (крім музичного) видів мистецтва; так, тільки невелика кількість опитаних змогла дати інформацію про свої знання чи вподобання зі сфери інших видів мистецтва (образотворчого, літератури тощо). Щодо арт-терапії, то одиниці зазначили, що зустрічали поняття „арт-терапія”, знають, що це таке, проте не мають наукових знань про нього; вони оперують лише здогадками, не знаючи суті та значення арт-терапевтичного впливу мистецтва, арт-терапевтичних методик та технологій, що доводить майже повну відсутність застосування арт-терапії в навчальному процесі та в естетичному вихованні зокрема.
2. Рівень розвитку студентів згідно з показниками творчо-діяльнісного критерію теж є низьким, оскільки за відсутності знань про арт-терапію, її методики та технології вищих результатів діагностики не можна очікувати.
3. Рівень розвитку студентів згідно з показниками емоційно-чуттєвого критерію визначався на основі таких результатів діагностування: а) незважаючи на позитивне ставлення до творчої діяльності в різних видах мистецтва студенти показали невисокий рівень емоційної чутливості до мистецтва, емпатійності, що зумовлено незацікавленістю або незнанням художніх творів; б) неточне вербальне вираження власних емоцій; в) при доборі художніх творів єдиного настрою виникли труднощі з понятійним

апаратом, невмінням пояснити відчуття та проаналізувати твори видів мистецтва, які не вивчалися. Крім того, близько половини студентів не змогли на достатньому рівні виконати дане завдання. Вони пояснювали це незнанням інших видів мистецтва; малим багажем знань; нерозумінням їх, а отже, відсутністю емоційного ставлення до них та тим, що бракувало інтересу до інших видів мистецтва.

4. Діагностика рівнів розвитку студентів згідно з показниками особистісного критерію показала, що більшість студентів виразили позитивне ставлення до запровадження нових методик (зокрема тих, які передбачають художньо-творчу діяльність) у навчальний процес, зазначаючи, що це стимулювало б інтерес до навчання та самоосвіти а також давало б можливість творчого самовираження. Особливо слід відзначити низьку мотивацію, а то й повну відсутність бажання до навчання та опанування обраної професії, подальшого естетичного виховання майбутніх учнів. Більше половини студентів виразили побажання ввести в навчальний процес арт-терапевтичні технології, що, на їхню думку дає змогу самовиразитися, заглибитися в мистецтво, відчувати задоволення від творчості тощо.

Отже, результати діагностики показали здебільшого низький рівень підготовки студентів мистецьких вищих навчальних закладів до естетичного виховання учнів з використанням арт-терапії згідно з показниками визначених нами критеріїв. Це дає змогу зробити нам висновок про потребу та доцільність уведення в професійну підготовку майбутніх педагогів розробленого нами спецкурсу, суть та результати експерименту із застосування якого в навчальному процесі будуть описані у наступній статті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Синенко В.Я. Професіоналізм учителя // Педагогіка.-1999.-№5.-С.45-52.
2. Марина Т.А. Формирование профессионализма студентов с использованием машиноориентирующей педагогической информации: Дис...канд.пед.наук:13.00.01 /Мос. пед. гос.у-нт.-М.,1993.-183с.
3. Гребенкина Л.К. Формирование профессионализма учителя в системе непрерывного педагогического образования: Автореф...д-ра пед.наук: 13.00.01 / Мос.пед.гос.у-нт.-М.,2000.-38с.
4. Гузій Н.В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: Монографія.- К.: НПУ ім.М.Драгоманова, 2004.-243с.
5. Барышева Т.А. Диагностика эстетического развития личности: Уч.-метод.пособ.-СПб.: Изд-во РГПУ им.А.И.Герцена. -1999.-140с.
6. Туник Е.Е. Природа и диагностика творческих способностей.-СПб., 1992.

УДК 37.015.3:37.032-053.5

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА У ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДАХ

Д'ячков М.В., бакалавр

Запорізький національний університет

У статті розглядаються особливості виховної діяльності викладача вищого технічного закладу, розглядаються чинники підвищення рівня підготовки фахівця.
Ключові слова: виховна діяльність, викладач, гуманізація, гуманітаризація.

Дьячков М.В. ОСОБЕННОСТИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В ВЫСШИХ ТЕХНИЧЕСКИХ ЗАВЕДЕНИЯХ / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье рассматриваются особенности воспитательной деятельности высшего технического заведения, рассматриваются факторы повышения уровня подготовки специалиста.
Ключевые слова: воспитательная деятельность, преподаватель, гуманизация, гуманитаризация.

D'yachkov M.V. THE SPECIFIC OF UPBRINGING ACTIVITY OF THE PEDAGOG IN HIGH TECHNICAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENT / Zaporizhzhya national universiti, Ukraine.

The article deals with the specifics of upbringing activity of high technical establishment, the factors of decreasing of professional level of specialist.
Key words: upbringing activity, pedagog, humanization, humanitarization.

У педагогічній літературі проблеми гуманізації навчально-виховного процесу в загальному плані розглядали І. Бех, Є. Бондаревська, М. Боришевський, С. Гончаренко, І. Зязюн, І. Кондрашова, О. Сухомлинська [1]. Ефективність процесу гуманізації освіти значною мірою визначається тим, наскільки ґрунтовно досліджені теоретично-методичні проблеми в цій галузі, як здійснено науковий